

KLASSISK ÆSTETIK

TEORI: FINDES DER EN SKØNHED, VI ALLE ER ENIGE OM?

Smuk, skøn, symmetrisk, velproportioneret, harmonisk, ren, hvid og evig. Den klassiske æstetik er ideen om, at der findes noget, som er universelt smukt. Noget, som alle mennesker til alle tider vil kunne blive enige om er skønt. Klassisk æstetik er også ideen om, at skønheden følger nogle særlige regler og forholder sig specifikt til menneskekroppens mål og udseende. Og at denne skønhed viser os det, som er godt, sandt og måske endda overjordisk og guddommeligt.

Hvis det klassiske skønhedsideal er for alle til alle tider, så er det ikke afhængigt af den enkeltes personlige smag, men er smukt i absolut forstand. Skønheden ligger altså i selve den smukke genstand, ikke i øjnene, der ser på denne genstand. Dette har rigtig mange kunstteoretikere skrevet mange sider om i tidens løb: Ligger skønheden i øjnene, der ser, eller i tingen i sig selv? I den klassiske æstetik er det tingen i sig selv, der er smuk.

KLASSISK ÆSTETIK SOM DOMINERENDE TREND

Hjerneforskere fra universitetet i Parma har påvist, at de klassiske skønhedsregler om symmetri, proportioner og det gyldne snit faktisk fremkalder en reaktion i hjernen, som ikke kommer, hvis man forvrænger de klassiske former. Men den klassiske æstetik er nu blot én idé ud af mange om skønhed, selvom den har været dominerende i den vestlige kultur siden antikken.

Måske er den klassiske æstetik så dominerende, at vi ikke kan se, at den er en smag som så mange andre. Og derfor er den ikke evig, men afhængig af person, tid og sted. Måske er vi mennesker opdraget til at synes, at netop de visuelle udtryk, der følger den klassiske æstetiks regler, er smukke, og det responderer vores hjerne på. Om du tror det ene eller det andet, er op til dig, men sikkert er det, at den

klassiske æstetik især har påvirket den vestlige verdens opfattelse af skønhed fra renæssancen i 1500-tallet til nu. Derfor kalder historikere ofte den antikke periode i 400-tallet f.v.t. for *klassisk* tid, omkring 1500-tallet for *klassicisme* og omkring 1700-tallet for *nyklassicisme*. Alle tre er perioder, hvor de klassiske skønhedsideal er i særlig grad var en tendens i kunst og arkitektur.

DEN KLASSISKE ÆSTETIKS REGLER

Men hvad er så reglerne for den klassiske æstetik? De handler især om proportioner, harmoni og ideal og om forholdet mellem de enkelte dele og helheden. Hos antikkens filosoffer, kunstnere og arkitekter, der beskrev reglerne for at skabe skønhed i især bygninger og skulpturer, kan vi finde teori om disse regler.

Platon beskrev det skønne som det harmonisk proportionerede, symmetriske og det, som matematisk følger det gyldne snit. Den græske billedhugger Polyklet, som levede i 400-tallet f.v.t., altså i perioden klassisk tid, skrev i sin *Kanon* om reglerne for gengivelser af mennesker i skulptur. Han var særligt optaget af menneskets ideelle proportioner og af, hvilke forhold mellem del og helhed der skaber harmoni.

MATEMATISK SAMMENHÆNG MELLEM DEL OG HELHED SKABER SKØNHED

I *Kanon* beskriver Polyklet, hvordan menneskekroppen kan inddeles i dele, der hele tiden forholder sig til de samme proportioner. Når kroppens proportioner stemmer overens med hinanden ned til mindste detalje, er kroppen skøn i den klassiske optik. Menneskekroppen er i sin ideelle – og altså i sin smukkeste – udformning opbygget efter matematisk delbare proportioner, som skaber symmetri og harmoni.

“Skønhed ligger i forholdet mellem delene, fx forholdet mellem den ene finger og den anden, mellem alle fingrene og håndfladen og håndledet, mellem disse og underarmen, mellem underarmen og overarmen [...]” skrev den græske biolog og læge Galen (ca. år 129-200 eller 216 e.v.t.), da han satte ord på Polyklets ideer.

I citatet ligger en af grundideerne i den klassiske æstetik: at den enkelte del altid forholder sig til helheden og ikke kan ses som noget skønt i sig selv. Du kan ikke synes, at et menneskes ene øje er smukt, men ikke resten af ansigtet, fordi det er øjnens harmonisk proportionale forhold til hinanden og afstand til næse, mund og ører, hovedets størrelse i forhold til halsen og kroppen osv., der er afgørende for

skønheden. Den smukke helhed er et ordnet kosmos, hvor alle dele forholder sig matematisk proportionelt til hinanden. Og menneskets proportioner er målestok for al skønhed ifølge de antikke forfattere.

IDEALNATURALISME GENNEM SYMMETRI, LIGHED OG RYTME

Kanon er ikke bevaret, men andre antikke forfattere omtalte den. Derfor ved vi, at den handlede om de græske begreber *symmetria* (delene spejler hinanden), *isonomia* (lighed mellem delene) og *rhythmos* (forholdet mellem de enkelte dele i helheden). Det perfekte forekommer, når alle delene i fx en statue forholder sig til hinanden i et idealforhold. En gengivelse af menneskekroppen skal altså ikke være naturalistisk og individualiseret, men *idealnaturalistisk*: Den skal gengive menneskekroppen i en idealform.

Skulptøren og arkitekten skal efterligne menneskekroppens metrik – dens mål. Den romerske arkitekt Vitruvius skrev 10 bøger om arkitektur. Ifølge ham skal den skønne bygning med antikke søjler tegnes med menneskets idealform som målestok. Skønheden i bygningen kommer, når den er bygget ud fra én målestok, og alle dele forholder sig hertil, så helheden er symmetrisk, rytmisk og harmonisk proportioneret.

Vitruvius' teori fik enorm indflydelse på den måde, arkitekter tegnede bygninger på fra 1500 og frem; fx er Det Hvide Hus i Washington utænkeligt uden disse ideer.

KONTRAPOSTEN ER DEN ULTIMATIVT SKØNNE STILLING

Der findes også en kropsposition, som i særlig grad forbindes med den klassiske æstetik, nemlig kontrapost. Kontraposten beskrives af Polyklet som en kropsstilling, hvor vægten lægges på det ene ben. Det skaber et diskret vip i hoften og i skulderen, som giver en balanceret S-form ned igennem figuren (jf. figuren på næste side). I kontraposten er der en rytmisk balance mellem dynamik og statik, mellem bevægelse og stilstand i figuren. Hvis du kigger efter, kan du se posituren i utallige statuer, malerier og på enhver catwalk.